

Григорій МОНАСТИРСЬКИЙ

21 N0E0002E1 A ÇAAAÇI AxAI I B OI ÐAAE2I I B
ÅÊÎ I Î I 2xI ÈI ÐI ÇÅÈÒÈÎ I I AÑÅEAI EÕ I OI ÈD2A

Розглянуто проблему формування сучасного інституціонального забезпечення управління економічним розвитком населених пунктів. Обґрунтовано особливе місце органів місцевого самоврядування в системі управління економічним розвитком населених пунктів. Визначено основні напрямки модернізації місцевого самоврядування як основного суб'єкта управління економічним розвитком населених пунктів.

The problem of forming of the modern institutional providing of management economic development of settlements is examined in the article. Grounded the special place of organs of local self-government in control the system by economic development of settlements. Certainly basic directions of modernization of local self-government as a basic subject of management economic development of settlements.

Проголошуючи стратегічні орієнтири побудови правової, соціальної держави, ратифікувавши Європейську Хартію місцевого самоврядування, Україна взяла зобов'язання адаптувати систему управління територіями до європейських стандартів, забезпечивши належне місце в цьому процесі органам місцевого самоврядування, а щодо економічного й соціального розвитку населених пунктів – провідне. Вказане визначає неабияку актуальність дослідження сутності, структури та проблем інституційного забезпечення управління економічним розвитком населених пунктів.

Вагомий внесок у дослідження різних аспектів управління економічним і соціальним розвитком населених пунктів різних типів здійснили Б. Адамов, Б. Андресюк, Л. Бакер, О. Батанов, Р. Беннет, Е. Блейклі, Б. Блуестон, О. Бобровська, С. Богачов, М. Бутко, Р. Вальчак, В. Василенко, Е. Войцеховський, Б. Генан, Г. Гілберт, О. Дацій, Б. Деанте, М. Долішній, С. Дорогунцов, К. Жук, В. Зотов, О. Єгоров, В. Іванов, І. Каліннікова, О. Кириленко, Т. Клементєвич, В. Коломийчук, М. Корнієнко, В. Кравченко, О. Кузнецова, Ф. Кьслбергсєдс, В. Лексін, О. Лук'янченко, З. Макашева, А. Мельник, М. Мельникова, А. Міщук, Г. Мюрдаль, Я. Олійник, А. Степаненко, І. Ткачук, З. Франковський, Дж. Фрідман, Б. Харісон, А. Чемерис, М. Чумаченко, Ю. Шаров, О. Швецов, О. Шпачук, Д. Штраль. Однак мало уваги приділено проблемі інституційного забезпечення цього процесу.

Метою статті є обґрунтування системи інституційного забезпечення економічного розвитку населених пунктів та місця в ній органів місцевого самоврядування.

Пріоритетність місцевого самоврядування в управлінні розвитком населених пунктів зумовлена наявністю в цього інституту таких ознак:

– владності. Органи місцевого самоврядування – єдиний суб'єкт управлінської підсистеми населених пунктів, законодавчо наділений низкою владних функцій та повноважень. Рішення, прийняті органами місцевого самоврядування, є обов'язкові до виконання окремими громадянами, підприємствами, організаціями, установами, розміщеними на території, підпорядкованій місцевій раді. Ці органи, відповідно до положень Кодексу України про адміністративні правопорушення, мають право створювати адміністративні комісії для розгляду адміністративних правопорушень та накладення адміністративних стягнень з осіб, що їх вчинили. Тобто органи самоврядування як органи влади володіють юридичною здатністю застосування примусу для забезпечення перебігу процесів життєдіяльності громади у визначених сферах у певних, встановлених законодавством рамках;

– територіальної безпосередності. Органи місцевого самоврядування та інститути безпосередньої демократії (загальні збори громади, місцеві референдуми, консультативні опитування, громадські слухання) є просторово найближчими управлінськими утвореннями до членів територіальної громади, формою влади, управлінська діяльність якої здійснюється безпосередньо в контакті з громадянами;

– історичності. Самоврядність – історична форма демократичного управління місцевою спільнотою, що притаманна цьому територіальному рівню ще з часів Київської Русі;

– комплексності. Управлінська діяльність органів місцевого самоврядування спрямована на всі прояви життєдіяльності населених пунктів, на забезпечення їх соціального та економічного розвитку;

– демократичності. Органи представницької влади обирає вся територіальна громада, вони представляють інтереси всіх без винятку соціальних прошарків та груп населення території;

– посередницького представництва. Органи місцевого самоврядування є ланкою, що з'єднує кожного громадянина з органами представницької влади вторинного рівня та державної виконавчої влади, забезпечуючи двосторонній інформаційно-нормативний зв'язок між ними. Лише ці органи мають можливість реально лобювати інтереси територіальної громади в обласній (районній) раді та структурних підрозділах обласної (районної) державної адміністрації;

– стабільності. На відміну від інших суб'єктів управлінської підсистеми населених пунктів, загальна організаційна структура, сутнісна функціональна спрямованість діяльності самоврядних органів найменше піддається впливу ситуаційних факторів, зміни економічної кон'юнктури. Якщо абстрагуватись від незначних системних специфік, можна стверджувати, що місцеве самоврядування найбільш консервативний і постійний елемент загальнодержавної владної структури, яка періодично модифікується в рамках трансформації політичної системи та зміни геополітичної орієнтації;

– гарантованої державної підтримки. Тільки місцевому самоврядуванню як суб'єкту управлінської підсистеми населених пунктів держава надала широкі гарантії правового захисту, фінансово-економічного забезпечення, організаційної та консультативної підтримки.

Стимулювання розвитку місцевого самоврядування, підвищення його ролі і статусу шляхом забезпечення фінансово-економічної спроможності та реформування адміністративно-територіального устрою є одним із визначальних завдань становлення державності. Підхід до місцевого самоврядування з позиції забезпечення національної єдності є новим, однак його доцільність зумовлюється таким: 1) місцеве самоврядування уособлює владу, що є «відчутною», близькою до людини, оскільки з органами місцевого самоврядування та результатами їх діяльності вона має справу щоденно; 2) органи місцевого самоврядування визначають політичний, соціальний, економічний, гуманітарний мікроклімат території. Настрої посадовців місцевого самоврядування визначають настрої місцевого населення; 3) саме через місцеве самоврядування держава, використовуючи модель делегування повноважень відповідно до теорії муніципального дуалізму, реалізує більшість рішень у соціальній та економічній сферах. Кризь призму місцевого самоврядування люди сприймають значною мірою державну політику та механізми її практичного впровадження; 4) місцеве самоврядування є найбільш стабільним владним інститутом. Функціонуючи в різних проявах, формах воно існувало практично за будь-якого владно-політичного устрою чи національної приналежності. Елементи самоврядності властиві всім державним утворенням, котрі існували в територіальних межах сучасної України – від Київської Русі до здобуття нашою державою незалежності в 1991 р.; 5) органи місцевого самоврядування визначають стратегію розвитку територіальних утворень базового рівня, що є компонентом загальнодержавної стратегії розвитку; 6) органи місцевого самоврядування є безпосередніми провідниками та реалізаторами складових національної ідеї: забезпечення соборності, національної самоідентифікації та національної гордості. Думка голови територіальної громади чи місцевих депутатів є авторитетною для населення; 7) за результатами діяльності органів місцевого самоврядування пересічні громадяни оцінюють державу загалом. Невдоволеність якістю житлово-комунальних послуг, станом доріг, освітленням вулиць, дошкільною й шкільною освітою тощо є однією з основних причин загального несприйняття держави, появи ностальгічно-радянських та антидержавних настроїв.

Місцеве самоврядування є цементуючим фундаментом державності. Завдання органів державної влади, насамперед Президента, законодавчої та виконавчої гілок, використати об'єктивні ознаки та переваги місцевого самоврядування для створення умов формування консолідованого державного утворення, спроможного ефективно протистояти агресивним зовнішнім впливам.

Аналіз становлення місцевого самоврядування в період сучасного державотворення дає змогу виявити загрози, що перешкоджають повноцінній реалізації його потенціалу, сприяють перетворенню його з інституту національної єдності в дестабілізуючий чинник. В першу чергу, це надмірна політизація місцевого самоврядування, зумовлена трансформацією моделі виборів до обласних, районних і міських рад на пропорційній основі за партійними списками. Вона є однією з причин деперсоналізації

відповідальності за розвиток громади. В умовах партійної неструктурованості зміна принципів місцевих виборів, очевидно, є передчасною. По-друге, політичний популізм довкола місцевого самоврядування. Проблеми місцевого самоврядування є предметом тривалого обговорення політиків різних рівнів. Однак до практичної реалізації якихось конкретних кроків не доходить. Тричі «заговореною» за останнє десятиріччя залишається адміністративно-територіальна реформа. Досі не прийнято закони «Про комунальну власність», «Про територіальний устрій України», «Про місцеві податки і збори», «Про територіальну громаду», «Про об'єднання територіальних громад». Іншими словами, тема місцевого самоврядування стала розмінною картою передвиборчої агітації, президентських та урядових програм. По-третє, невідповідність зростання повноважень місцевого самоврядування ресурсам, особливо матеріально-економічним, якими воно володіє. Це спричиняє неякісне виконання компетенції місцевого самоврядування, виявом чого є невисокий рівень надання муніципальних послуг населенню, що в свою чергу підриває довіру до держави як гаранта забезпечення стандартів життя населення.

На жаль, має місце безвідповідальність місцевих рад, що приймають неконституційні рішення, спрямовані на ослаблення державності (щодо федералізації країни, НАТО, мовних та релігійних питань). Наслідком цього є перетворення інституту місцевого самоврядування із засобу консолідації в джерело сепаратизму. Дається взнаки недосконалість механізму державного регулювання економічного й соціального розвитку територіальних утворень первинного та регіонального рівнів. Сьогодні практично відсутня державна муніципальна політика, декларативною залишилася Концепція державної регіональної політики. Як показує зарубіжний досвід, найбільш дієвим засобом впливу держави на територіальний рівень є механізм програмування, що реалізується через технології державних цільових регіональних програм, індикативних планів. Програмування є одним із важливих важелів забезпечення розвитку території в рамках загальнодержавної стратегії, реалізація якої є можливою за умови, коли вектори розвитку населених пунктів відповідатимуть вектору розвитку держави на макрорівні. Серед найнебезпечніших загроз – недостатній професіоналізм місцевого самоврядування, що зумовлюється як відсутністю професійно підготовлених муніципальних менеджерів, так і неврахуванням професійно-кваліфікаційного чинника в процесі формування партійних списків та висунення окремих осіб кандидатами в депутати місцевих рад чи на посади голів відповідних територіальних громад. Головне – зберігається значна інерційність місцевого самоврядування. Серйозним гальмом є збереження радянських методів управління на всіх рівнях місцевого самоврядування. Це зумовило невідповідність управлінських важелів, що застосовуються, ринковим перетворенням. Для сучасної системи управління населеними пунктами характерним є недостатнє використання досягнень системного і ситуаційного аналізу, менеджменту, економічної науки, соціології.

Водночас в умовах становлення ринкових відносин значимість місцевого самоврядування зростає. Причинами цього є: нерозвиненість інститутів ринкової інфраструктури; нестабільність й інституційно-економічна невизначеність підприємницького сектору, що формується; соціально-політична неспроможність малочисельних та розпорощених громадсько-політичних об'єднань у населених пунктах; структурно-функціональна інерційність та бюрократичність органів державної виконавчої влади. В цих умовах максимум відповідальності за забезпечення економічного й соціального розвитку населених пунктів лягає на органи місцевого самоврядування, що відповідає світовій практиці управління розвитком первинних територіальних утворень на принципах демократизму, децентралізації та локального самовизначення базової громади у вирішенні місцевих проблем. Як центральний суб'єкт локальної управлінської підсистеми органи місцевого самоврядування є невід'ємною складовою механізму забезпечення економічного й соціального розвитку населених пунктів, здійснюючи низку управлінських впливів на керований об'єкт. Управлінські впливи практично реалізуються певним чином організаційно структурованими органами шляхом виконання сукупності функцій, що є певними напрямками та видами діяльності суб'єкта управління.

В Україні систему органів місцевого самоврядування на рівні сіл, селищ, міст складають такі невід'ємні ланки єдиного цілого:

а) представницька ланка (сільська, селищна та міська рада). Такий підхід закладено в Європейській Хартії місцевого самоврядування, за якою місцеве самоврядування має здійснюватися «радами або зборами». Саме термін «рада» вдало відображає колегіальну суть представницького виборного органу влади. Загальний склад ради коливається в межах від 15 до 120 чоловік залежно від чисельності населення певної територіальної громади. Рада проводить свою роботу сесійно (не менше одного засідання на квартал). Для вивчення, попереднього розгляду та підготовки питань, які належать до

відання ради, утворюються постійні комісії, що обираються з числа депутатів. Зокрема, комісії формуються відповідно до блоків основних функцій та повноважень органів місцевого самоврядування (наприклад, постійна комісія з питань соціально-економічного розвитку чи з питань соціального захисту). Можуть також утворюватися комісії, які враховують особливості тієї чи іншої території (комісія сприяння розвитку народних промислів, комісія з питань охорони заповідної території);

б) виконавча ланка (виконавчі органи місцевого самоврядування (виконавчий комітет, управління, відділи, департаменти та інші виконавчі підрозділи) на чолі з сільським, селищним та міським головою). Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» виконавчі органи ради мають всі ознаки самостійних структурованих органів місцевого самоврядування, які є юридичними особами, наділеними виконавчо-розпорядчими повноваженнями. Від їх імені видаються нормативно-правові акти, які є обов'язковими для виконання на території відповідної ради. Виконавчі органи є відповідальними і підзвітними перед певною радою. Оскільки вони здійснюють також повноваження, делеговані їм державою, то є підконтрольними органам державної виконавчої влади.

Виконавчі органи місцевого самоврядування мають свою структуру, яка формується на основі Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» з врахуванням специфічних характеристик населених пунктів. Структура виконавчих органів різних рад відрізняється. Так, в селі з населенням до 500 осіб виконавчий комітет взагалі не утворюється, а представлений одноособово сільським головою; в містах-мільйонерах виконавчий орган дуже деталізований та структурований, відповідно до напрямів діяльності органів місцевого самоврядування (наприклад, може бути більша кількість заступників міського голови, можуть утворюватися функціональні та галузеві управління).

В загальному, в структурі виконавчих органів ради базового рівня можна виділити такі блоки організаційних елементів: загально організаційний, гуманітарний, соціальний, економічний, блок житлово-комунального господарства.

Окрім того, до органів місцевого самоврядування в містах з районним поділом відносять районні у місті ради та їх виконавчі органи. Певні повноваження місцевого самоврядування виконують також органи самоорганізації населення (вуличні, будинкові, квартальні комітети). У містах Києві та Севастополі, які мають спеціальний статус, до органів муніципального управління відносять міські державні адміністрації, які є органами державної виконавчої влади.

Як показує дослідження, функціонування управлінської підсистеми малих населених пунктів в Україні (сіл, селищ та малих міст) характеризується домінуванням тенденцій формування нежиттєздатної системи місцевого самоврядування та відмежування керівних ланок підприємницьких структур поселення від управління соціальним і загальним економічним розвитком населеного пункту. Чинники, що визначають таку ситуацію, мають організаційний, нормативно-правовий, адміністративно-територіальний та фінансовий характер.

Значна частина чинників, що зумовлюють тенденції розвитку управлінської підсистеми, визначається недосконалістю та порушенням взаємозв'язків в організації управління економічним і соціальним розвитком населених пунктів. Так, на практиці часто застосовується формально-шаблонний метод побудови структури депутатських комісій місцевої ради, визначення персонального складу її виконавчого комітету без врахування територіальної специфіки, доцільності функціонального виокремлення певної сфери. Більшість сесійних засідань ради проводяться номінально: зміст рішень, за які голосують депутати, доводиться їм безпосередньо в процесі винесення питання на голосування, що створює умови неможливості врахування певних особливостей проблеми, її комплексного дослідження та позначається на якості управлінських рішень. Використовуючи широке розуміння управлінської підсистеми населених пунктів, потрібно зазначити, що чинником стримування динамічного розвитку поселень великою мірою є неринкові методи та форми організації управлінської діяльності керівних ланок суб'єктів господарювання, відсутність комплексного використання сучасних функцій менеджменту в їх функціонуванні та недотримання критерію соціальної відповідальності бізнесу. В функціонуванні управлінської підсистеми населених пунктів відсутня системність, координація та узгодження діяльності окремих управлінських суб'єктів.

Недосконалість організаційної структури управління населеними пунктами значною мірою позначається на ефективності реалізації системних функцій органами місцевого самоврядування. Ми провели оцінку ефективності реалізації системних функцій органів місцевого самоврядування малих населених пунктів (сільських громад, селищ та малих міст), що характеризує результативність їх управлінської діяльності в сфері забезпечення економічного й соціального розвитку території.

Здійснений аналіз вказує на неефективність виконання органами місцевого самоврядування малих населених пунктів базових функцій, що позначається на рівні розвитку муніципальних підсистем.

Зміна функцій населених пунктів, актуальність назрілих проблем обумовлює необхідність раціоналізації організаційної структури як складової організаційно-економічного механізму їх розвитку. Побудова ефективної системи управління є не лише найважливішим напрямом реформування суспільства, а й головним ресурсом, засобом розвитку, який відповідно до принципу синергізму змушує діяти всі підсистеми об'єкта управління.

Функції управління економічним і соціальним розвитком населених пунктів, а відповідно і методи їх реалізації, постійно модифікуються. Ускладнюється і зміст робіт, що виконуються відповідно до їх вимог. Трансформація кожної із функцій управління зумовлюється впливом об'єктивних факторів. Кожна із функцій як частина загальної системи управління вдосконалюється в напрямі, що визначається загальними цілями і завданнями розвитку поселень у конкретних умовах.

Важливою функцією управління є організаційна. Вона полягає у встановленні системи взаємовідносин у самій організації, між її підрозділами, у визначенні порядку та умов їх діяльності (через адміністративно-організаційне і оперативне управління). Під організаційною структурою управління населеними пунктами слід розуміти особливе правове явище, зумовлене суспільно-політичною природою, соціально-функціональною роллю, цілями і змістом місцевого самоврядування, що об'єднує в собі певний склад, організацію і стійкий зв'язок людських ресурсів, технічних та інших засобів, які виділяються і затрачаються територіальною громадою на формування та реалізацію управлінських впливів і підтримку життєдіяльності самого суб'єкта управління.

Проблема побудови та вдосконалення організаційної структури управління передбачає вибір типу побудови структури управління, уточнення функцій підрозділів, визначення прав та обов'язків кожного керівника і співробітника, усунення багатоступеневості, дублювання функцій та інформаційних потоків, тобто вдосконалення функціональної структури управління населеними пунктами. Основне завдання – підвищення ефективності управління. Можна виділити такі основні напрями трансформації організаційної та функціональної структур управління на сучасному етапі:

а) трансформація принципів управління – зміна співвідношення між централізацією і децентралізацією в управлінні, яка спричинена зміною стратегічних пріоритетів, активізацією чи послабленням взаємодії між підрозділами; посилення програмно-цільового управління для консолідації ресурсів населених пунктів на найбільш актуальних напрямках його розвитку чи на виробленні та реалізації великих проектів;

б) трансформація органів управління – перегрупування підрозділів, зміна взаємозв'язків між ними, розподіл повноважень і відповідальності, створення внутрішніх підструктур, виокремлення їх у самостійні господарські підрозділи, створення нових підрозділів.

в) трансформація функцій управління – посилення прогнозування і стратегічного планування; акцент на контролі за якістю і кількістю послуг; надання пріоритетного значення інформатиці та економічному аналізу діяльності органів управління на основі вдосконалення обліку і звітності; надання більшого значення управлінню персоналом.

При встановленні структури представницького органу місцевого самоврядування доцільно використовувати традиційні форми організації його роботи – постійні й тимчасові депутатські комісії і групи на програмно-цільовій основі. Принципово важливою є оптимізація структури виконавчого органу ради, тому що від її ефективності залежить рівень управління і функціонування систем життєзабезпечення населеного пункту.

Звичайно, неможливо уніфікувати структуру виконавчого органу в зв'язку з існуванням різноманітних об'єктів управління (за чисельністю населення, розміром території, розвитком інфраструктури), але можна сформулювати деякі їх принципи. Це пов'язано з тим, що дане питання залежить здебільшого не від традицій, а вирішується на базі управлінських підходів щодо створення відповідних структур, що враховують внутрішні і зовнішні фактори, які зумовлюють зміну системи.

За останні десятиріччя відбулося значне зростання кількості об'єктів соціальної сфери і житлово-комунального господарства населених пунктів у складі комунальної власності за рахунок передачі в комунальну власність дитячих дошкільних закладів, житла, інженерних споруд і комунікацій; змінилися умови надання освітніх послуг, послуг охорони здоров'я, у процесі становлення ринкової економіки виникли проблеми зайнятості, залучення інвестицій для структурної перебудови виробництва. Гострою стала проблема соціального захисту і підтримки пенсіонерів, інвалідів, дітей. Всі ці питання знаходяться

у віданні органів місцевого самоврядування, що зумовлює необхідність приведення діючої системи управління поселеннями відповідно до змін, які відбуваються.

Раціоналізації організаційних структур управління розвитком населених пунктів сприятиме удосконалення системи їх формування. Узагальнення зарубіжного досвіду дає змогу визначити кілька моделей управління населеними пунктами, зокрема містом. На основі цього в системі управління містом доцільно передбачити обрання представницьких органів місцевого самоврядування і міського голови двома способами: на основі всезагального рівного і прямого виборчого права при таємному голосуванні або представницьким органом місцевого самоврядування зі свого складу. Обраний населенням голова може входити до складу представницького органу місцевого самоврядування і головувати на його засіданнях. У першому випадку маємо варіант «сильного» голови, який головує в представницькому органі й одночасно є керівником виконавчого органу ради. У другому варіанті виконавчо-розпорядчими функціями займається найнятий за контрактом керуючий. Голові надані загальні керівні повноваження, він головує на засіданнях представницького органу, контролює роботу керуючого. Можливий варіант, коли зі складу депутатів буде обраний і голова виконавчого органу влади (якщо він є спеціалістом з управління). Йому також можуть бути делеговані державні повноваження на цій території.

Сьогодні найбільш поширеною системою управління містом в країнах Східної Європи є перший варіант. За такої системи міський голова, що обирається населенням, одноособово призначає і звільняє муніципальних службовців, відповідає за складання і виконання місцевого бюджету, самостійно вирішує різні питання поточного управління. Незважаючи на те, що теоретично «сильний» голова є лише керівником виконавчого органу представницької влади, на практиці він діє як самостійний інститут, що здійснює вагомий вплив на основні напрями політики територіальної громади. Обмеженість способів формування органів управління на первинному рівні місцевого самоврядування стримує врахування територіальних особливостей, зменшує гнучкість та можливість модифікацій органів представницької влади, не відповідає принципу організаційної автономії місцевого самоврядування, проголошеному Європейською Хартією місцевого самоврядування.

Узагальнюючи, можна визначити основні принципи формування організаційної структури управління поселеннями: функціональний підхід; економічність; несуперечність законам України; гнучкість (з урахуванням перспективних змін). Аналіз організаційних структур виконавчих органів міських рад малих міст Львівської, Рівненської та Тернопільської області вказує на домінування управлінських підрозділів, сформованих за галузевим принципом (відділ житлово-комунального господарства, відділ транспорту і зв'язку, відділ капітального будівництва). Такий підхід не відповідає перспективам трансформації органів місцевого самоврядування України базового рівня на основі зарубіжного досвіду муніципального управління, що вимагає формування виконавчих структур за функціями муніципального менеджменту (програмування, планування, контроль, проектний аналіз, інвестиційний супровід, локальний маркетинг тощо).

Удосконалення системи управління розвитком населених пунктів, що базується на оптимізації взаємозв'язків об'єкта і суб'єкта управлінських відносин, об'єктивно передбачає, що зміни в економічній, організаційній та правовій формах об'єктів управління породжують відповідні зміни в суб'єкті управління, а також у рівні професійної підготовки людей.

Найголовнішим завданням місцевої влади є досягнення двох стратегічних цілей: розвиток територіальної громади і підвищення конкурентних переваг населених пунктів. Враховуючи це, потрібно модернізувати систему управління поселеннями. Сучасне бачення призначення місцевої влади дає змогу виділити два великих сегменти діяльності: перший – безпосереднє виробництво (надання) громадських послуг населенню і сприяння цьому; другий – сприяння встановленню громадянської злагоди і гармонізації соціально-політичного життя в муніципальній системі. Беручи до уваги такий розподіл, потрібно визначити і конкретні напрями реструктуризації системи управління населеними пунктами.

Найважливішим засобом трансформації системи управління населеними пунктами є її всебічне реформування, яке має здійснюватися за такими напрямами:

– поглиблення усвідомлення місцевим співтовариством демократизації влади як одного з вирішальних чинників розвитку населених пунктів. Послідовні зрушення в напрямі використання партнерських підходів до прийняття рішень, розвиток і диверсифікація форм і методів взаємодії з місцевим населенням, сприяння посиленню відкритості влади до участі в ній місцевих жителів;

– вироблення статуту населеного пункту на основі використання досвіду міст США, Німеччини, Росії, а також низки українських міст (Львова, Комсомольська, Бердянська, Золотоноші), який повинен закріпити статус територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування, визначити й уточнити форми участі громадян у здійсненні самоврядної діяльності;

– створення на місцевому рівні механізмів так званого «прориву», тобто стрімкого просування управлінської системи до свого власного оновлення і оновлення зони управління, широкий розвиток інноваційного менеджменту, удосконалення стилю, культури менеджменту, підвищення ефективності і дієвості місцевого управління;

– формування системи муніципального менеджменту для управління місцевим господарством як системою, консолідація інтересів громади для забезпечення нормального задоволення потреб місцевих жителів в індивідуальних і суспільних благах;

– впровадження в управління поселеннями інформаційно-комп'ютерних систем, що регулюють на основі баз даних процеси в їх економіці, їх транспортній системі, комунальному господарстві і соціальному захисті; забезпечення вільного доступу всіх зацікавлених осіб (суб'єктів місцевого життя) до інформаційних ресурсів, розвиток і використання в практичній діяльності місцевої влади нових, нетрадиційних форм комунікацій з представниками місцевих соціально-політичних і фінансово-економічних груп;

– перетворення місцевого самоврядування в найважливішу систему контролю за процесом надання різноманітних соціальних послуг;

– при здійсненні адміністративної реформи та її складової – муніципальної реформи – особливу увагу слід приділяти раціоналізації апарату управління за рахунок зростання професіоналізму персоналу, комп'ютеризації праці, підвищення соціально-економічного статусу службовців органів місцевого самоврядування, зменшення бюджетних витрат на муніципальне управління, підвищення ефективності праці в органах місцевого самоврядування.

Забезпечення європейських прагнень України потребує практичної реалізації принципу гуманізації влади, інструментом якого є становлення дієвого місцевого самоврядування як інституту соціального обслуговування. Єдино можливим в контексті формування міцної Української держави є перехід від декларативної державної політики щодо місцевого самоврядування до реальних практичних кроків з формування ефективної моделі управління розвитком територій на засадах партнерства державної влади та місцевого самоврядування та принципах модернізації.

Література

1. Государственное управление: основы теории и организации : учеб. / под ред. В. А. Козбащенко. – М. : Статут, 2000. – 912 с.
2. Кузнецова О. В. Экономическое развитие регионов: теоретические и практические аспекты государственного регулирования / О. В. Кузнецова. – М. : Изд-во ЛКИ, 2007. – 304 с.
3. Иванов В. Н. Инновационные социальные технологии государственного и муниципального управления / В. Н. Иванов, В. И. Патрушев ; [2-е изд., пераб. и доп.]. – М. : Изд-во «Экономика», 2001. – 327 с. – (Энциклопедия управленческих знаний).
4. Товажнянский Л. Л. Основы управленческих технологий : учеб. пособ. [для студ. вузов] / [Товажнянский Л. Л., Романовский А. Г., Пономарев А. С., Игнатюк О. А.]. – Х. : НТУ «ХПИ», 2004. – 184 с.
5. Жданов С. А. Методы и рыночная технология экономического управления / Сергей Александрович Жданов. – М. : Дело и сервис, 1999. – 272 с.
6. Иванова В. Н. Технологии муниципального управления : учеб. пособ. / В. Н. Иванова, Ю. Н. Гужов, Т. И. Безденежных. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 396 с.
7. Мельник А. Ф. Управління розвитком муніципальних утворень: теорія, методологія, практика : моногр. / А. Ф. Мельник, Г. Л. Монастирський. – Тернопіль : Екон. думка, 2007. – 476 с.
8. Мельник А. Ф. Муніципальний менеджмент : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, Г. Л. Монастирський, О. П. Дудкіна. – К. : Знання, 2006. – 420 с.
9. Монастирський Г. Л. Модернізаційна парадигма управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня : моногр. / Г. Л. Монастирський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 464 с.